

Czego uczy nas Katechizm, cz. – 11

Treścią dwóch kolejnych artykułów są przykazania Dekalogu. Dla wyrażenia tytułów poszczególnych przykazań przyjęto formułę katechetyczną.

DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ

Dziesięć przykazań (nazywane również Dekalogiem) należy do Objawienia Bożego. Zostały nam one przekazane w Księdze Wyjścia (Wj 31, 9.24) i w Księdze Powtórzonego Prawa (Powt 5, 6-22). Wypowiedział je Bóg w czasie teofanii (samoobjawienia) i zawarł na dwóch kamiennych tablicach. Określają one warunki Przymierza zawartego między Bogiem a Jego ludem. Dziesięć przykazań wyraża wymagania miłości Boga (trzy pierwsze) i bliźniego (siedem pozostałych). Dekalog stanowi organiczną całość, w której każde jego przykazanie odnosi się do każdego z pozostałych i do wszystkich razem. Przekroczenie jednego przykazania jest naruszeniem wszystkich pozostałych. Nie można okazywać czci drugiemu człowiekowi i zarazem nie czcić Boga, jego Stwórcy. Nie da się wielbić Boga, nie miłując wszystkich ludzi, Jego stworzeń. Dekalog łączy życie teologalne i społeczne człowieka. Przykazania Dekalogu pouczają nas o prawdziwym człowieczeństwie człowieka. Podkreślają główne obowiązki, a więc pośrednio także podstawowe prawa, właściwe naturze osoby ludzkiej. Dekalog zawiera bardzo jasne wyrażenie „prawa naturalnego”. Przykazania Dekalogu są niezienne i obowiązują zawsze i wszędzie. Nikt nie może od nich dispensować. Dziesięć przykazań wyrył Bóg w sercu człowieka.

Jezus na postawione pytanie: „Które przykazanie w Prawie jest najważniejsze” (Mt 22, 36) odpowiedział: „Będziesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem. To jest największe i pierwsze przykazanie. Drugie podobne jest do niego: Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego. Na tych dwóch przykazaniach opiera się Prawo i Prorocy” (Mt 22, 37-40, por. Powt 6, 5). Dekalog powinien być wyjaśniany w świetle tego podwójnego i jedyne przykazania miłości, która jest wypełnieniem Prawa.

„BĘDZIESZ MIŁOWAŁ PANA BOGA SWEGO CAŁYM SWOIM SERCEM, CAŁĄ SWOJĄ DUSZĄ I CAŁYM SWOIM UMYSŁEM”

PIERWSZE PRZYKAZNIE: Ja jestem Pan, Bóg twój. Nie będziesz miał cudzych bogów przede Mną.

W słowach: „Ja jestem Pan, Bóg twój”, Bóg objawia swoją chwałę i równocześnie objawia powołanie człowieka, którym jest obowiązek ukazywania Boga przez swoje postępowanie. Wierny powinien to czynić przez urzeczywistnianie w swoim życiu cnót teologalnych: wiary, nadziei i miłości.

Wiara domaga się wiary w Boga i odrzucenia tego wszystkiego, co się jej sprzeciwia: dobrowolnego wątpienia, niewiary, herezji, apostazji, schizmy. Dobrowolne wątpienie dotyczące wiary lekceważy to, co Bóg objawił i co Kościół podaje do wierzenia. Niewiara jest lekceważeniem prawdy objawionej lub dobrowolną odmową wyrażania zgody na nią. Herezją nazywa się uporczywe zaprzeczanie jakiejś prawdzie, w którą należy wierzyć wiarą Boską i katolicką. Apostazją nazywa się całkowite porzucenie wiary chrześcijańskiej. Schizmą nazywa się odmowę uznania zwierzchnictwa Biskupa Rzymu.

Nadzieja domaga się ufne go oczekiwania Bożej pomocy i uszczęśliwiającego oglądania Boga oraz unikania rozpacz y i zuchwałej ufności. Wskutek rozpacz y człowiek przestaje oczekiwać od Boga osobistego zabawienia, pomocy w jego osiągnięciu lub przebaczenia swoich grzechów. Zuchwała ufność to nadzieja zbawienia się bez pomocy z wysoka lub nadzieja na otrzymanie przebaczenia bez nawrócenia.

Miłość domaga się miłowania Boga nade wszystko i odrzucenia obojętności, niewdzięczności, oziębłości, znużenia lub lenistwa duchowego i nienawiści do Boga. Obojętność zaniedbuje lub odrzuca miłość Bożą; nie uznaje jej inicjatywy i neguje jej moc.

Niewdzięczność pomija lub odrzuca uznanie miłości Bożej, jak również odwzajemnienie się miłością na miłość. Oziębłość jest zwlekaniem lub niedbałością w odpowiedzi na miłość Bożą. Znużenie lub lenistwo duchowe jest odrzuceniem radości pochodzącej od Boga. Nienawiść do Boga rodzi się z pychy. Sprzeciwia się ona miłości Boga, zaprzecza Jego dobroci i usiłuje Mu złorzeczyć jako Temu, który zakazuje grzechów i wymierza kary.

W pierwsze przykazanie wpisują się słowa Pana Jezusa „Panu Bogu będziesz oddawał pokłon i Jemu samemu służyć będziesz.” (Mt 4, 10). Słowa te domagają się: adoracji Boga jako Stwórcy wszystkiego, co istnieje; oddawania należnego Mu kultu w wymiarze indywidualnym i społecznym; modlitwy wyrażającej się w uwielbieniu, dziękczynieniu i prośbie; składania Bogu ofiary duchowej naszego życia, łączącej się z doskonałą ofiarą Chrystusa na Krzyżu; wypełnienia złożonych Bogu przyrzeczeń i ślubów.

W pierwszym przykazaniu Bóg nakazuje: „Nie będziesz miał bogów cudzych przede mną” (Wj 20,2). Nakaz ten zabrania politeizmu lub bałwochwalstwa, które ubóstwiają to, co nie jest Bogiem, a więc stworzenie, władzę, pieniądź, nawet szatana; zabobonu, który jest wypaczeniem kultu oddawanego Bogu, a przejawia się w różnych formach wróżbiarstwa, magii, czarów i spirytyzmu; bezbożności, która wyraża się w kuszeniu Boga w słowach lub czynach, w świętokradztwie, które profanuje osoby lub rzeczy święte, przede wszystkim Eucharystię; w symonii, która oznacza nabywanie lub sprzedawanie rzeczy duchowych; ateizmu, który odrzuca istnienie Boga, opierając się na błędnej koncepcji autonomii ludzkiej; agnostycyzmu, który twierdzi, że o Bogu nie można nic powiedzieć i jest równoznaczny z indyferentyzmem lub ateizmem praktycznym.

DRUGIE PRZYKAZANIE: Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno.

Drugie przykazanie nakazuje szanować imię Pańskie. Zostało ono objawione. Szacunek dla imienia Bożego wyraża to, co należy się misterium samego Boga i całej rzeczywistości sakralnej, którą ona przywołuje.

W szerokim znaczeniu drugie przykazanie zabrania:

- nadużywania imienia Bożego,
- łamania przyrzeczeń dawanych w imię Boże,
- bluźnierstwa, które polega na wypowiedzianiu przeciw Bogu słów nienawiści, wyrzutów, wyzwania, mówieniu źle o Bogu,
- przekleństw, przy których używa się imienia Boga,
- krzywoprzysięstwa, które polega na wzywaniu Boga, by był świadkiem kłamstwa,
- wiarołomstwa, które polega na niedotrzymaniu przyrzeczenia złożonego pod przysięgą.

Imię Pańskie wypowiedziane podczas udzielania sakramentu chrztu: „w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” uświęca człowieka. Otrzymane na chrzcie imię jest jego imieniem w Kościele. Bóg wzywa każdego po imieniu. Imię każdego człowieka jest święte i domaga się szacunku ze względu na tego, kto je nosi.

TRZECIE PRZYKAZANIE: Pamiętaj, abyś dzień święty święcił.

Trzecie przykazanie Dekalogu przypomina o świętości szabat: „Dzień siódmy będzie szabatem odpoczynku, poświęconym Panu” (Wj 31, 15). Słowa te nawiązują do dzieła stworzenia, po dokonaniu którego Bóg w siódmym dniu odpoczął (por. Wj 20,11). Jezus uznaje świętość szabat. Na oskarżenia, że narusza prawa szabat, Jezus wyjaśnia jego autentyczne znaczenie: „To szabat ustanowiony został dla człowieka, a nie człowiek dla szabat” (Mk 2, 27). Dla chrześcijan szabat został zastąpiony niedzielą. Niedziela jest dniem Zmartwychwstania Chrystusa. Jako „pierwszy dzień tygodnia” (Mk 16, 2) przypomina o pierwszym stworzeniu, jako „dzień ósmy”, który następuje po szabacie, oznacza nowe stworzenie zapoczątkowane Zmartwychwstaniem Chrystusa. Dzień ten stał się dla chrześcijan

pierwszym ze wszystkich świąt: Dniem Pańskim. Świętowanie niedzieli wypełnia przepis moralny Starego Przymierza przyjmując jego rytm i ducha przez oddawanie co tydzień czci Stwórcy. Niedzielna celebracja dnia Pańskiego i Eucharystii stanowi centrum życia Kościoła. Nakaz uczestniczenia we Mszy świętej w dniu Pańskim jest zapisany w przykazaniach kościelnych. Kodeks Prawa Kanonicznego nakłada obowiązek obchodzenia również następujących dni (dni nakazanych): Narodzenia Pana naszego Jezusa Chrystusa, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia, Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej, Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, Jej Niepokalanego Poczęcia i Wniebowzięcia, Świętego Józefa, Świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz Wszystkich Świętych. Nakazowi uczestniczenia we Mszy świętej czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest wypełniana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedniego. Z nakazu tego może być zwolniona osoba, która otrzymała dyspensę własnego proboszcza. Ważne powody, np. choroba, pielęgnacja niemowląt, mogą stanowić usprawiedliwienie nieobecności na Mszy świętej.

„BĘDZIESZ MIŁOWAŁ SWEGO BLIŹNIEGO JAK SIEBIE SAMEGO”

CZWARTE PRZYKAZANIE: Czcij ojca swego i matkę swoją.

Czwarte przykazanie rozpoczyna drugą tablicę Dekalogu. Ukazuje ono porządek miłości. Bóg chciał, abyśmy po Nim czcili naszych rodziców, którym zawdzięczamy życie i którzy przekazali nam wiedzę o Bogu.

Bóg ustanowił ludzką rodzinę i nadał jej podstawową strukturę. Tworzą ją połączeni małżeństwem mężczyzna i kobieta ze swoimi dziećmi. Małżeństwo i rodzina są ukierunkowane na dobro małżonków oraz prokreację i wychowanie dzieci. Między członkami tej samej rodziny powstają związki osobowe i podstawowy zakres obowiązków. W Chrystusie rodzina staje się Kościołem domowym, ponieważ jest wspólnotą wiary, nadziei i miłości.

Rodzina jest podstawową komórką życia społecznego. Jest wspólnotą, w której od dzieciństwa można nauczyć się wartości moralnych, zacząć czcić Boga i dobrze używać wolności. Życie rodzinne jest wprowadzeniem do życia społecznego. Społeczeństwo ma obowiązek pomagać i wspierać instytucję małżeństwa i rodziny. Władza cywilna ma obowiązek uznawania, ochraniać i rozwijania prawdziwej natury małżeństwa i rodziny, strzeżenia moralności publicznej, praw rodziców i wspierania dostatku domowego.

Przykazanie Boże domaga się szacunku dla rodziców. Szacunek ten polega na wdzięczności wobec tych, którzy przez dar życia, swoją miłość i pracę wydali na świat swoje dzieci i umożliwili im wzrastanie w latach, w mądrości i w łasce. Dzieci powinny być posłuszne każdej prośbie rodziców, która służy ich dobru lub dobru rodziny. Dzieci mają także słuchać rozsądnych zarządzeń swoich wychowawców i tych wszystkich, którym rodzice je powierzyli. Jeżeli jednak dziecko jest przekonane w sumieniu, iż jest rzeczą moralnie złą być posłusznym danemu poleceniu, nie powinno się do niego stosować. Czwarte przykazanie przypomina dzieciom o ich odpowiedzialności wobec rodziców. W miarę możliwości powinny one okazywać im pomoc materialną i moralną w starości, w chorobie, samotności lub potrzebie. O obowiązkach dzieci względem rodziców mówi Księga Mądrości Syracha (Syr 3, 16):

„Synu, wspomagaj swego ojca w starości, nie zasmucaj go w jego życiu. A jeśliby nawet rozum stracił, miej wyrozumiałość, nie pogardzaj nim, choć jesteś w pełni sił... kto porzuca ojca swego, jest jak bluźnierca, a przeklęty przez Pana, kto pobudza do gniewu swą matkę”.

Czwarte przykazanie odnosi się również do rodziców i nakłada na nich stosowne zadania, w szczególności zadanie ewangelizowania swoich dzieci. Możliwie jak najwcześniej powinni wprowadzać swoje dzieci w tajemnice wiary. Od wczesnego dzieciństwa powinni włączać je w życie Kościoła. Katecheza rodzinna poprzedza i ubogaca pozostałe formy nauczania wiary i towarzyszy im. Rodzice są zobowiązani do pomagania dzieciom przez

mądre rady w różnych życiowych kwestiach, zwłaszcza wtedy, gdy dzieci wybierają zawód lub mają zamiar założyć rodzinę.

Czwarte przykazanie nakazuje nam także czcić tych wszystkich, którzy dla naszego dobra otrzymali od Boga władzę w społeczeństwie. Ukazuje ono obowiązki tych, którzy sprawują władzę, jak i tych, dla których dobra jest ona sprawowana.

PIĄTE PRZYKAZANIE: Nie zabijaj

„Życie ludzkie jest święte, ponieważ od samego początku domaga się stwórczego działania Boga i pozostaje na zawsze w specjalnym odniesieniu do Stwórcy, jedyne swego celu. Sam Bóg jest panem życia, od jego początku, aż do końca. Nikt, w żadnej sytuacji, nie może rościć sobie prawa do bezpośredniego zadawania śmierci niewinnej osobie ludzkiej” (Kongregacja Nauki Wiary, instr. *Dominum vitae*).

Zakazowi temu nie sprzeciwia się uprawniona obrona. Uprawniona obrona może dotyczyć zachowania własnego życia lub życia innych. Kto broni swojego życia, nie jest winny zabójstwa, nawet jeśli jest zmuszony zadać swemu napastnikowi śmiertelny cios. Uprawniona obrona jest poważnym obowiązkiem tego, kto jest odpowiedzialny za życie innych. Sprawujący prawowitą władzę mają prawo uciec się nawet do broni, aby odeprzeć napadających na wspólnotę powierzoną ich odpowiedzialności. Uprawniona obrona nie powinna skłaniać do użycia siły większej niż potrzeba. Prawowita władza publiczna ma prawo i obowiązek wymierzania kar proporcjonalnych do wagi przestępstwa. Celem kary jest naprawienie nieporządku wywołanego wykroczeniem. Gdy kara jest dobrowolnie przyjęta przez winowajcę, ma wartość zadośćuczynienia. Kara powinna przyczyniać się do poprawy winowajcy.

Piąte przykazanie zakazuje, jako głęboko sprzecznych z prawem moralnym (ciężki grzech), takich działań jak:

- Zabójstwo bezpośrednie i zamierzone oraz współdziałanie w zabójstwie. Do tej grupy przestępstw należą również działania z intencją spowodowania pośrednio śmierci jakiejś osoby, narażania kogoś bez ważnego powodu na śmiertelne ryzyko, a także odmówienie pomocy osobie będącej w niebezpieczeństwie.
- Przerwanie ciąży, zamierzone jako cel lub środek, jak również współdziałanie w przerywaniu ciąży. Powoduje to nałożenie kary ekskomuniki, ponieważ życie ludzkie od chwili swego poczęcia powinno być szanowane i chronione w sposób absolutny w całej swej integralności. Diagnostyka prenatalna jest moralnie dozwolona. Sprzeciwia się jednak prawu moralnemu wtedy, gdy w zależności od wyników dopuszcza przerwanie ciąży.
- Eutanazja. Eutanazja bezpośrednia, niezależnie od motywów i środków, polega na położeniu kresu życia osób upośledzonych, chorych lub umierających. Jest ona moralnie niedopuszczalna. Nawet jeśli śmierć jest uważana za nieuchronną, zwykle zabiegi przysługujące osobie chorej nie mogą być przerwane. Stosowanie środków przeciwbólowych by ulżyć cierpieniom umierającego, nawet za cenę skrócenia jego życia, może być moralnie zgodne z ludzką godnością, jeśli śmierć nie jest zamierzona jako cel, ani jako środek, lecz jedynie przewidywana i tolerowana jako nieunikniona. Zaprzeszanie zabiegów medycznych kosztownych, ryzykownych, nadzwyczajnych lub niewspółmiernych do spodziewanych rezultatów może być uprawnione. Jest to odmowa „uporczywej terapii”. Nie zamierza się w ten sposób zadawać śmierci; przyjmuje się, że w tym przypadku nie można jej przeszkodzić.
- Samobójstwo. Samobójstwo zaprzecza naturalnemu dążeniu człowieka do zachowania i przedłużenia swojego życia. Pozostaje ono w głębokiej sprzeczności z miłością samego siebie i sprzeciwia się Miłości Boga. Nie powinno tracić się nadziei dotyczącej wiecznego zbawienia osób, które odebrały sobie życie. Bóg, w sobie wiadomy sposób, może dać im możliwość zbawiennego żalu. Kościół modli się za ludzi, którzy odebrali sobie życie.

Piąte przykazanie zakazuje działań naruszających godność człowieka. Należą do nich:

- Zgorszenie, to znaczy taka postawa lub zachowanie, które prowadzi człowieka do popełnienia zła. Zgorszenie może być spowodowane przez prawo lub instytucje, przez modę lub opinię publiczną.
- Nadużycia dotyczące pożywienia, alkoholu, tytoniu, leków, które stoją w sprzeczności z cnotą umiarkowania, przez co szkodzą zdrowiu lub, jak alkohol, mogą stanowić zagrożenie życia osób drugich.
- Używanie narkotyków, które wyrządza bardzo poważne szkody zdrowiu i życiu ludzkiemu.
- Działania naruszające integralność cielesną: terroryzm, tortury, uprowadzenia i branie zakładników, okaleczenia ciała, sterylizacja.
- Doświadczenia przeprowadzane na istocie ludzkiej, szczególnie gdy ma to miejsce bez zgody danej osoby.

Przeszczep narządów zgodny jest z prawem moralnym, jeśli fizyczne i psychiczne niebezpieczeństwa i ryzyko, jakie ponosi dawca, są proporcjonalne do pożądanego dobra biorcy. Oddawanie narządów po śmierci jest czynem szlachetnym i godnym pochwały. Poszanowanie godności człowieka wymaga, aby osoby umierające wspomagać modlitwą. Należy się zatroszczyć o to, aby chorzy w odpowiednim czasie przyjęli sakramenty przygotowujące ich na spotkanie z Bogiem. Ciała zmarłych powinny być traktowane z szacunkiem i miłością wypływającą z wiary i nadziei zmartwychwstania. Grzebanie zmarłych jest uczynkiem miłosierdzia względem ciała.

Pokój ziemski jest obrazem i owocem pokoju Chrystusa, mesjańskiego „Księcia Pokoju” (Iz 9, 5). Chrystus powiedział: „Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój” (Mt 5,9). Piąte przykazanie zakazuje czynienia tego, co pokój ten burzy. Są nimi gniew i nienawiść. Gniew jest pragnieniem odwetu. Jeżeli gniew posuwa się do dobrowolnego pragnienia zabójstwa lub ciężkiego zranienia bliźniego, stanowi poważne wykroczenie przeciw miłości i jest grzechem śmiertelnym. Nienawiść jest przeciwna miłości. Nienawiść do bliźniego jest grzechem, gdy człowiek dobrowolnie chce dla niego zła. Nienawiść jest grzechem ciężkim, gdy dobrowolnie życzy się bliźniemu poważnej szkody.

Piąte przykazanie zakazuje dobrowolnego niszczenia życia, jakie ma miejsce podczas każdej wojny. Dokumenty Soboru Watykańskiego II, wymieniają przyczyny powstawania konfliktów zbrojnych oraz precyzują warunki usprawiedliwiające obronę z użyciem siły militarnej. Fakt zaistnienia konfliktu zbrojnego nie zwalnia stron od przestrzegania prawa moralnego. Prawo moralne domaga się, aby szanować i traktować po ludzku ludność cywilną, rannych żołnierzy i jeńców. Działania w sposób zamierzony sprzeczne z prawem narodów, podobnie jak nakazujące je zarządzenia, są zbrodniami. Nie usprawiedliwia ich ślepe posłuszeństwo. Należy potępić działania zmierzające do masowych zniszczeń, jak również zagładę narodu czy mniejszości etnicznej, które są bardzo ciężkimi grzechami. Istnieje moralny obowiązek sprzeciwiania się takim rozkazom.

*Wybrał i połączył: Stanisław Mazurek
Współpraca: ks. Krzysztof Grzemski*

W następnym artykule zostaną rozwinięte treści pozostałych przykazań Dekalogu.